

АНАЛІЗ ВИПАДКІВ ТРАВМАТИЗМУ З ПРАЦІВНИКАМИ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕНЬ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ ІНШИМИ ОСОБАМИ

*Н. В. Романенко, канд. техн. наук,
Н. В. Володченко, канд. техн. наук (НУХТ),
О. А. Сліпачук (ДУ «ННДІПБОП»)*

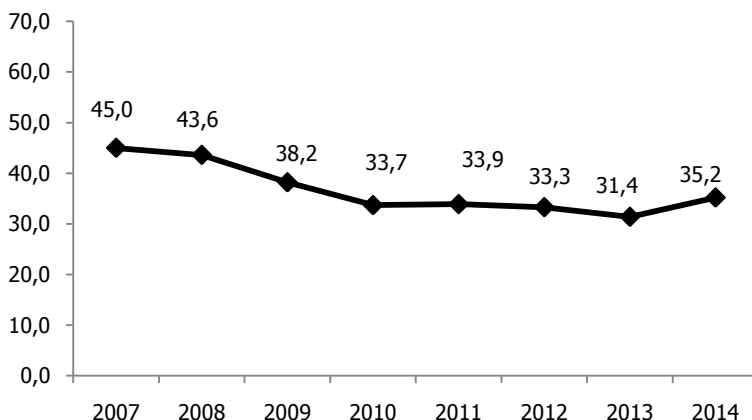
Відповідно до НПАОП 0.00-6.02-04 «Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві» [1] (далі – Порядок) спеціальні комісії за результатами розслідувань нещасних випадків на виробництві встановлюють осіб, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці та заносять відомості про них до п. 6 акту Н-5 (додаток 3 Порядку). Зазначена інформація неодноразово розглядалась та систематизувалась науковцями, у т.ч. і авторами статті для підвищення ефективності працезохоронних заходів [2-4].

Більшість розроблених рекомендацій були галузевого спрямування. *Метою даної роботи* є проведення аналізу випадків травматизму з працівниками через порушення вимог законодавства про охорону праці сторонніми особами та розробка рекомендацій, які можуть бути застосовані на підприємствах не залежно від виду їхньої економічної діяльності та форми господарювання.

Проведений аналіз результатів спеціальних розслідувань за 2006–2015 рр. (за матеріалами спеціальних розслідувань) показує, що в середньому 10,8 % нещасних випадків виробничого характеру трапились внаслідок допущення порушень самим потерпілим. Приблизно 10 % складають випадки не пов'язані з порушеннями законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці. Це в основному природні лиха чи ушкодження внаслідок контакту з тваринами, комахами, іншими представниками фауни, а також флори. Винуватцями більше 40 % нещасних випадків на виробництві є як сам потерпілий так і інша особа. Під **іншою особою** розуміється *інший працівник (керівник) підприємства, де стався нещасний випадок чи іншого підприємства або особа яка зовсім не причетна до виробничої діяльності - стороння особа*. Разом з цим цікавим є те, що майже 40 % працівників отримали травми внаслідок допущення порушень іншою особою. Динаміка питомої ваги нещасних випадків, що сталися з вини інших осіб свідчить про поступове збільшення таких випадків (рис. 1).

Проведений аналіз порушень допущених іншою особою, свідчить про те, що переважно це порушення правил безпеки руху (29,8 %), трудової і виробничої дисципліни (10,1 %), технологічного процесу (5 %), вимог щодо контролю технічного стану виробничих об'єктів,

будівель, споруд, інженерних комунікацій, території, засобів виробництва та транспортних засобів (11,8 %) (табл. 1).

Рис. 1. Динаміка питомої ваги нещасних випадків, що сталися з вини інших осіб

Таблиця 1

Розподіл питомої ваги нещасних випадків, що сталися з вини інших осіб за причинами настання

Причини нещасних випадків	Питома вага, %
<i>1</i>	<i>2</i>
Конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність засобів виробництва	2,7
Неякісне розроблення або відсутність проектної документації на будівництво, реконструкцію виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, обладнання, устаткування тощо	3,1
Недосконалість технологічного процесу, його невідповідність вимогам безпеки	5,4
Незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, території, засобів виробництва та транспортних засобів	11,8
Інші технічні	6,7
Незадовільне функціонування, недосконалість або відсутність системи управління охороною праці	1,5

Продовження табл. 1

<i>1</i>	<i>2</i>
Недоліки під час навчання безпечним прийомам праці	3,0
порушення технологічного процесу	5,0
Порушення вимог безпеки під час експлуатації обладнання, устаткування, машин, механізмів тощо	3,2
Порушення вимог безпеки під час експлуатації транспортних засобів	2,3
Порушення правил безпеки руху	29,8
Порушення трудової та виробничої дисципліни	10,1
Інші організаційні	8,9
Травмування (смерть) внаслідок протиправних дій інших осіб	4,3
Інші психофізіологічні	1,0
Інші причини	1,2

Проведений розподіл питомої ваги нещасних випадків з урахуванням винуватців за кожною з причин окремо, який наведено у табл. 2, також свідчить про цікаві тенденції.

Таблиця 2

Розподіл питомої ваги нещасних випадків за причинами настання з урахуванням винуватців

Причини	Питома вага, %	
	З вини інших осіб	З вини потерпілого або потерпілого та іншої особи
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність засобів виробництва	45,2	54,8
Неякісне розроблення або відсутність проектної документації на будівництво, реконструкцію виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, обладнання, устаткування тощо	57,1	42,9

Продовження табл. 2

1	2	3
Недосконалість технологічного процесу, його невідповідність вимогам безпеки	55,4	44,6
Інші технічні	47,3	52,7
Незадовільне функціонування, недосконалість або відсутність системи управління охороною праці	40,1	59,9
Недоліки під час навчання безпечним прийомом праці	50,9	49,1
Порушення технологічного процесу	30,8	69,2
Порушення вимог безпеки під час експлуатації обладнання, устаткування, машин, механізмів тощо	30,4	69,6
Порушення вимог безпеки під час експлуатації транспортних засобів	40,9	59,1
Порушення правил безпеки руху	61,5	38,5
Порушення трудової та виробничої дисципліни	17,9	82,1
Інші організаційні	38,9	61,1
Травмування (смерть) внаслідок протиправних дій інших осіб	56,3	43,7
Інші психофізіологічні	12,2	87,8
Інші причини	21,3	78,7

Йдеться про те, що, найбільш розповсюдженими причинами нещасних випадків, коли винуватцям є інша особа, є: порушення правил безпеки руху (61,5 %); неякісне розроблення або відсутність проектної документації на будівництво, реконструкцію виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, обладнання, устаткування тощо (57,1 %). При цьому найбільш розповсюдженими причинами нещасних випадків, коли винуватцям виступають потерпілий або потерпілий та інша особа, є: порушення трудової та виробничої дисципліни (82,1 %); порушення вимог безпеки під час експлуатації обладнання, устаткування, машин, механізмів тощо (69,6 %); порушення технологічного процесу (69,2 %).

Внаслідок порушень, що допускають сторонні особи, найчастіше стаються такі небезпечні події, як дорожньо-транспортні пригоди (далі – ДТП), включаючи наїзди транспортних засобів на потерпілого (38,1 %), падіння, обрушення, обвалення предметів, матеріалів, породи, ґрунту тощо (12,6 %), падіння потерпілого (11,7 %), дія предметів та деталей, що рухаються, розлітаються, обертаються (9,6 %). Зафіксовано, що саме на такі події припадає більше ніж 70 % нещасних випадків на виробництві, коли винуватцем є інша особа. Питома вага нещасних випадків, внаслідок яких працівники отримали травмування від інших осіб під час з'ясування виробничих стосунків або кримінальної дії (наприклад, пограбування, хуліганство) складає приблизно 4 % (табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл нещасних випадків, що сталися з вини інших осіб за видами подій

Вид події	Питома вага, %
Дорожньо-транспортні пригоди	38,1
Падіння, обрушення, обвалення предметів, матеріалів тощо	12,6
Падіння потерпілого	11,7
Дія предметів та деталей, що рухаються, розлітаються, обертаються	9,6
Дія шкідливих і токсичних речовин	4,4
Навмисне вбивство або травма, заподіяна іншою особою	3,9
Вибух	3,8
Ураження електричним струмом	2,7
Пожежа	2,4
Асфіксія	2,1
Дія температур	2,1
Інші	6,6
Усього	100

Встановлено, що більше ніж 60 % нещасних випадків (коли винуватцем є інша особа) було пов'язано з неправильною експлуатацією устаткування, а саме: 46,5 % – автомобілів, 12,5 % – спеціалізованих

автомобілів, 7,4 % –підйнятно-транспортного устаткування, включаючи крани та конвеєри, 5,3 % – гірничошахтного устаткування, 3,4 % – енергетичного устаткування, 2,2 % –тракторів, 1,6 % – устаткування для чорної та кольорової металургії, 1,7 % –будівельного устаткування та машин, 1,5 % – деревообробного устаткування, 1,2 % – машин сільськогосподарських (табл. 4).

Таблиця 4

**Розподіл нещасних випадків, що сталися з вини інших осіб,
за видами устаткування**

Види устаткування	Питома вага, %
Автомобілі	46,5
Автомобілі спеціалізовані, автопоїзди, автомобілі-тягачі, кузови-фургони, причеми, тролейбуси, автотранспортувачі, мотоцикли, велосипеди	12,2
Устаткування гірничошахтне	5,3
Устаткування підйнятно-транспортне (крани)	3,8
Устаткування підйнятно-транспортне (крім кранів і конвеєрів)	3,6
Устаткування енергетичне	3,4
Трактори	2,2
Устаткування і рухомий склад залізниць	1,8
Устаткування і машини будівельні	1,7
Устаткування для чорної та кольорової металургії	1,6
Устаткування хімічне і запасні частини до нього	1,5
Устаткування деревообробне	1,5
Устаткування технологічне і запасні частини до нього для харчової, м'ясної, молочної та рибної промисловості	1,4
Машини сільськогосподарські	1,2
Устаткування кисневе, кріогенне, компресорне, холодильне, для газополуменевої обробки металів, насоси, агрегати вакуумні та високовакуумні, комплектні технологічні лінії, установки та агрегати	1,0
Інше	11,4

Для наочного уявлення розглянемо декілька нещасних випадків, що сталися на вітчизняних виробництвах внаслідок допущення порушень іншими особами.

Нещасний випадок стався з водієм підприємства, яке займається розведенням свійської птиці, на території автотракторного парку. Водій виконував щозмінний технічний огляд закріпленого за ним автомобіля DAF. Завершуючи огляд, він підійшов до кабіни свого автомобіля й раптом почув хлопок і відчув сильний удар по нозі. В ході розслідування встановлено, що в той же час машиніст автомобільного крану проводив технічний огляд автокрану, який стояв неподалік від автомобіля DAF. В результаті огляду машиніст помітив, що колесо автомобільного крану спущено. Не знімаючи колеса (!), кранівник накачав шину до експлуатаційного тиску. Перед підкачуванням він також не переконався в тому, що надійність монтажу колеса після надмірної деформації шини не порушена. Коли автокран почав рухатись бортовий обід злетів з барабана колеса і вдарив по нозі водія автомобіля DAF, який знаходився поряд. Комісією зафіксовано, що основною причиною нещасного випадку з водієм автомобіля DAF є невиконання вимог інструкцій з охорони праці машиністом автомобільного крану. А саме, порушено інструкцію з охорони праці для монтувальників шин (затверджену наказом по підприємству) та п. 8.15 Правил охорони праці на автомобільному транспорті (НПАОП 0.00-1.62-12). Супутньою причиною є невиконання посадових обов'язків механіком з ремонту транспорту автотракторної служби – порушено посадову інструкцію в частині контролю щодо дотримання працівниками правил і норм охорони праці. Нещасний випадок визнано як такий, що пов'язаний з виробництвом.

Нещасний випадок стався на металургійному підприємстві з електромонтером. Електромонтер проводив заміну електричної лампи в освітлювальному приладі, який було закріплено на огорожі майданчика на висоті 1,2 м від поверхні настилу. Драбина для підйому на майданчик була встановлена стаціонарно. Після закінчення роботи потерпілий відступив, щоб узяти цоколь заміненої лампи і в цей час сталося часткове руйнування металевого настилу майданчика, внаслідок чого електромонтер впав з висоти 4,8 м. За результатами розслідування комісією встановлено причину настання нещасного випадку: незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, території. Також визначено осіб, причетних до нещасного випадку з електромонтером. Це начальник цеху, який порушив вимоги п. 9.9 розділу VII «Правил охорони праці в металургійній промисловості» (НПАОП 27.0-1.01-08) та вимоги посадової інструкції в частині забезпечення справного стану та своєчасного ремонту обладнання, будівель, споруд, комунікацій; заступник начальника цеху та майстер виробничої дільниці, які також порушили

посадові обов'язки. Нещасний випадок визнано як такий, що пов'язаний з виробництвом, винуватців запропоновано притягнути до дисциплінарної відповідальності.

Нещасний випадок стався з *молодшою медичною сестрою психоневрологічного будинку-інтернату*. Молодші медичні сестри пересувались територією закладу доріжкою від їдальні до корпусу з готовим обідом для лежачих підопічних. У цей час один із хворих, який знаходився на території, підняв із землі камінь і кинув в групу медичних сестер. Кинутим каменем влучив в голову однієї із працівниць. За результатами роботи комісія визначила причину нещасного випадку: невиконання посадових обов'язків керівництвом установи. Встановлено, що на підприємстві вже був подібний випадок з молодшим медичним братом, проте належні заходи на підприємстві не проводились. На питання комісії, чому у будинку-інтернаті не в повній мірі організовано контроль за психічно хворими підопічними під час перебування їх на території, в. о. директора установи відповів, що «через недостатню чисельність працівників». Нещасний випадок визнано як такий, що пов'язаний з виробництвом. Будемо сподіватися, що матеріальна допомога, яку отримає потерпіла від держави допоможе їй скоріше одужати та виписатися із лікарні, тому що дома її чекають четверо неповнолітніх дітей.

Груповий нещасний випадок стався з *контролерами пасажирського транспорту*. Контролери перевіряли наявність квитків та проїзних документів у пасажирів автобусу. Підійшовши до пасажирки, вони запропонували пред'явити проїзний квиток, на що громадянка раптово дістала із сумки газовий балончик, бризнула контролерам в обличчя та покинула автобус. Пасажири автобусу негайно викликали поліцію та швидку медичну допомогу. Згідно з висновком районного управління поліції в цьому випадку відсутні будь-які ознаки кримінального правопорушення. Комісія із спеціального розслідування керуючись п. 16 «Порядку...» оформила акти за формою Н-1 на кожного з контролерів.

Висновок

Враховуючи результати дослідження, зазначимо, що для підвищення ефективності заходів з профілактики травматизму на підприємствах доцільно:

- підвищити якість проведення інструктажів з питань охорони праці та безпеки руху з водіями;
- визначити порядок виїзду службових автомобілів в неробочий час;
- приділити особливу увагу проведенню контролю за експлуатацією та технічним станом автобусів, мікроавтобусів автомобілів, призначених для перевезення людей (вахт);

- посилити контроль з боку відповідальних осіб за технічним станом виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, території, засобів виробництва;

- забезпечити ефективний контроль за виконанням посадовими особами покладених на них функцій;

- розробити та ввести в дію порядок відсторонення від роботи осіб, які знаходяться в стані алкогольного наркотичного чи токсичного сп'яніння;

- не допускати з'ясування стосунків і конфліктів на виробництві;

- проводити позачергові інструктажі та бесіди з питань особистої обережності зі всіма працівниками.

Необхідно зазначити, що внаслідок протиправних дій сторонніх осіб найчастіше одержують травми представники таких професій, як сторожі, охоронці, контролери, робітники лісових господарств. Тому також доцільно:

- посилити контроль за чергуванням охоронників особливо у нічний час;

- розробити додаткові заходи безпеки для працівників зайнятих кур'єрською діяльністю, діяльністю із догляду за хворими та контролерів пасажирського транспорту.

Також необхідно звернути увагу на той факт, що найчастіше внаслідок порушень вимог безпеки іншими особами (в основному водіями) травми отримують працівники, зайняті на дорожньо-ремонтних ділянках, тому необхідно посилювати контроль та вимоги безпеки при проведенні робіт в умовах інтенсивного руху та на перехрестях.

Список літератури

1. Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (Постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1232). – К. : Атопол, 2013. – 96 с.

2. Романенко Н. В. Особливості вдосконалення навчання з питань охорони праці в Україні / Н. В. Романенко // Проблеми охорони праці в Україні : зб. наук. праць. – К. : ННДІПБОП, 2010. – Вип. 18. – С. 94–99.

3. Войналович О. В. Актуальні завдання охорони праці в АПК / О. В. Войналович // Науково-виробничий журнал «Охорона праці». – К. : ДП «Редакція журналу «Охорона праці»», 2017. – Вип. 6. – С. 25–27.

4. Малихін О. В., Сліпачук О. А. Будмайданчик не місце для травм / О. В. Малихін, О. А. Сліпачук // Науково-виробничий журнал «Охорона праці». – К. : ДП «Редакція журналу «Охорона праці»», 2015. – Вип. 1. – С. 44–47.